

Liikuntakulttuurin käsitelukutaitoa tarvitaan

– tarvitaanko myös keskustelutaitoa ja -halua?

Medialukutaito on jo vanha ilmaisu, viime aikoina on alettu puhua myös tieteen lukutaidosta. On kai joku maininnut liikunnan lukutaidonkin. Lukutaitojen lisäksi tarvitaan keskustelutaitoja ja –haluja.

Liikuntakulttuurin ymmärtäminen ja siitä keskusteleminen on todella tärkeää hyvinvointiyhteiskunnan kehittämisessä monestakin eri syystä. Asiantuntijoiden tehtävänä on tuottaa materiaalia päättäjien keskusteluihin.

Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntayksikkö on kunnostautunut viime vuosina tällaisen taustamateriaalin tuotannossa. Julkaisuja on syntynyt kuin siltä kuuluisalta liukuhihnalta, vaikka tuo metafora onkin nyt jo vanhentunut. Tänäpäin se kai pitäisi olla: nopeammin kuin Routledgelta tulee uusia tieteellisiä lehtiä tai Applelta sovelluksia...

”Paajasen tuutista” on joka tapauksessa tullut sitä paljon parjattua sektoritutkimusta ja hallintoa sekä käytäntöä palvelevaa tietoa, jota yliopistot ja ammattikorkeakoulut eivät ole poliitikkojen mielestä riittävästi tuottaneet.

Korkeakouluissa toki väitetään, että ongelma on pikemminkin tieteen lukutaidon puutteessa kuin varsinaisessa tutkimuksen vähäisyydessä. Oletettavasti ongelmia on niin sysissä kuin sepissäkin ja joillakin on vielä ketunhantä kainalossakin...

Miten liikuntakulttuurin ja –politiikan käsitteitä ymmärrettäisiin paremmin?

OKM:n liikuntayksikkö halusi saada liikuntakulttuurin ja –politiikan käsitteistä parempaa selkoa ja asetti kilpailtavaksi hankkeen vuonna 2012. Luettuani runsaasti materiaaleja ja haastateltuani keskeisiä liikuntakulttuurin asiantuntijoita huomasi, että liikunnan ja urheilun kehittämiseen tarvittavia käsitteitä oli todella paljon ja asiantuntijoillakin oli vaikeuksia ymmärtää toistensa käyttämiä käsitteitä.

Käsitteiden määrää tai niiden tuottamista ja käyttöönottoa ei kuitenkaan voi kukaan suitsia eikä edes asiantuntijoita voi pakottaa käyttämään vain tiettyjä, yhteisesti hyväksytyjä käsitteitä. Samoja käsitteitä myös tulkittiin eri tavoin eri käyttöyhteyksissä. Mikä taho sitä paitsi olisi se ”yhteisesti hyväksytty käsiteauktoriteetti”?

Käsitteiden monimuotoisuus pitikin nähdä rikkautena. Tällöin haasteeksi asettuu luku- ja ymmärrystaito – käsitteet pitää ymmärtää konteksteissaan eli käyttöyhteyksissään. Tutkimuksessani avasinkin näitä käsitteiden erilaisia käyttöyhteyksiä.

Kiittää pitää erityisesti haastattelemani asiantuntijoita, jotka poikkeuksellisen avoimesti antoivat haastatteluferointini avoimesti kaikkien luettavaksi. Niiden kautta avautuukin loistavasti se, miten erilaisiin tarpeisiin liikunnan ja urheilun käsitteitä tänä päivänä tarvitaan.

Toki esimerkiksi Valo ry:n, HuMu:n tai Helsingin kaupungin ohjelmat ja strategiat ovat tajuntaa avaavia dokumentteja käsitteidenkin näkökulmasta eivätkä tutkijoiden tai hallinnon käsitteekään ole merkityksettömiä – päinvastoin.

Haaste ei kuitenkaan lopu siihen, että saa sektoritutkimuksen julkaistua. Tavoitteenahan on, että tutkimuksesta olisi jotain käytännön hyötyäkin. Sitä tässä nyt pohdinkin, koska aihe on yleisestikin varsin mielenkiintoinen.

Miten tutkimus voisi vaikuttaa parhaalla mahdollisella tavalla?

Lähtökohta oli mielestäni hyvä: hallinto oli nähnyt aiheen tärkeyden ja ainakin oma ymmärrykseni liikuntakulttuurin käsitteistä laajeni tutkimuksen tekemisen aikana valtavasti. Yritin myös kirjoittaa julkaisun mahdollisimman lukijaystävällisesti, vaikka käsitteiden aukipurkaminen ja käyttöyhteyksien avaaminen ei ehkä kaikkein helpoin tehtävä olekaan.

Julkaisuja tehtiin kuitenkin ehdotuksestani kaksi eli tiivis, paperiversiona ilmestynyt paketti ja pidempi vain sähköisenä julkaistu versio. Kirjoitin myös artikkelin Liikunta & Tiede –lehteen, Liikunta-alan ammattilaiseen ja sain esiintyä sekä Liikuntatieteen päivillä että järjestöpäivillä. Lisäksi järjestimme pienen asiantuntijaseminaarin ja tein myös erillisen käsitteiselvityksen liikuntalokia valmisteelle työryhmälle, jota esittelin myös koko valtion liikuntaneuvostolle.

Palautekin oli innostunutta – haastateltavat pitivät aihetta tärkeänä, asiantuntijaseminaarissa ja liikuntalakiyöryhmässä keskustelu oli vireää ja käsitteiden määrittelyistäni oli todennäköisesti myös hyötyä lainvalmistelussa.

Silti olin vähän tyytymätön. Halusin, että keskustelu olisi laajentunut pienen piirin ulkopuolellekin. Oikeastihan en tosin tiedä, miten laajalle tieto ja keskustelu on levinnyt, mutta itse en kuitenkaan siitä tiennyt paljontaan.

Tiedetoimittajana äkkäsin, että siinä voisi olla yksi potentiaalinen ryhmä, jonka olisi hyvä tietää enemmän liikuntakulttuurin käsitteistä. Sain pienen apurahan ja työstin juuri heille suunnatun materiaalin, jossa jatkoin liikunnan ja urheilun käsitteiden määrittelyä eteenpäin. Tavoitteenani ei ollut sanakirja, vaan käsitepuu, jonka avulla liikunnan ja urheilun käsitteet tulevat ymmärretyiksi suhteessa toisiinsa.

Nykyään puhutaan myös paljon sosiaalisesta mediasta, jonka kautta tieto oletuksen mukaan leviää paremmin kuin perinteisessä mediassa. Aloitin bloggaamisen vuonna 2011, joten oli luonnollista kirjoittaa myös käsitteistä blogissani.

Ainakin 12 blogissani olen kirjoittanut käsitteistä. Lisäksi avasin blogisivulleni vuoden 2015 alussa facebook-sivun, jonka kautta olen houkuttellut lukijoita blogeihin, mutta myös aihetta käsitteleviin artikkeleihin ja julkaisuihin.

Käsitejulkaisua on siis levitetty aika paljon. Alueen keskeiset asiantuntijat ovat varmaankin ainakin bonganneet julkaisun, koska se myös jaettiin heille liikuntaforumissa syksyllä 2014. Potentiaalisia lukijoita on tuhansia, sillä liikunta-alan lehdet menevät muutamille tuhansille jäsenille ja tilaajille, joista osa on tosin päällekkäisiä.

Blogisivuillani on ollut viime aikoina reilu 1500 katselukertaa, tuhatkunta istuntoa ja yli 800 käyttäjää kuukaudessa. Käsiteblogit ovat viimeisen viikon aikana nostaneet lukijamäärää moninkertaiseksi päivässä, joten kiinnostusta saattaa olla luvassa enemmänkin.

Edellinen on kuitenkin vain määrällistä tietoa, mutta onko tieto oikeasti vaikuttanut vai ”tykätäänkö vaan”?

Keskustelutaitoa ja –halua – sitäkin tarvittaisiin

Laadullista arviointia omasta työstä sektoritutkimuksen saralla on tietenkin vaikea saada. Otaksun, että OKM:ssä työhön oltiin pääasiassa tyytyväisiä, vaikka vastuuvirkamies vaihtuikin kesken prosessin ja kiire siellä päässä oli käsittääkseni melkoinen.

Liikuntalakityöryhmä ja valtion liikuntaneuvosto tuntuivat aidosti hyötynneen esityksistäni ja ehkä myös julkaisusta. Prosessissa eri tavoin mukana olleet näyttivät saavan hyötyä itselleen – jotkut siitä mainitsivatkin suullisesti.

Liikuntatieteellistä keskustelua kohtuullisin hyvin resurssein harjoittava Liikuntatieteellinen Seurakin on tarjonnut mahdollisuuksia julkiseen keskusteluun. Sain esiintyä Liikuntatieteen päivillä ja Liikunta & Tiede –lehti on tarjonnut palstatilaa artikkeleille aiheesta.

Ex-päätoimittaja **Pasi Koski** on useampaankin otteeseen kirjoittanut oivaltavasti käsitteistä pääkirjoituksissaan. Käsitelukuhaluakin tuntuisi siis olevan, mutta onko keskustelutaitoa?

Liikuntatieteellisen Seuran Liikunta & Tiede –lehden toimitussihteeri **Leena Nieminen** pyysi minua kirjoittamaan tutkimuksen julkaisemisen jälkeen artikkelin aiheesta. Olin kuitenkin lähdössä matkalle, joten ehdotin Leenalle, että Liikuntatieteellisen Seuran tutkimus- ja julkaisupäällikkö **Pyykkösen Teijo** kirjoittaisi jutun, jossa arvioisi julkaisuani, kävisi vuoropuhelua kanssani ja veisi näin yhteistä asiaa eteenpäin.

Pidin sitä itse asiassa oikein hyvänä ideana varsinkin, sillä olin lähettänyt Teijolle käsikirjoituksen jo kesällä 2013 luettavaksi ja tiesin, että LTS, todennäköisesti Pyykkönen mukana, oli myös hakenut samaista sektoritutkimushanketta kanssani. Odotin asiantuntevaa ja syvällistäkin palautetta kollegalta.

Teijo Pyykkösen artikkelissa ”Liikunta on myös käsitteiden peliä” hän tarkastelee muutamaa käsitettä eli liikuntakasvatusta, kuntoliikuntaa, sekä terveyttä (ja hyvinvointia) edistävää liikuntaa lähinnä ”poliittishallinnollisessa perspektiivissä” (Liikunta & Tiede 6/2014, 25-29). Artikkelista saa erinomaisen kuvan siitä, miten pitkään poliittishallinnollisessa kontekstissa työskennellyt kirjoittaja määrittelee ja ymmärtää kyseiset käsitteet. Tällaiset puheenvuorot ovat erittäin tervetulleita ja niitä soisi kuulevansa laajemminkin.

Olin käsitellyt julkaisussani **Esa Rovion** ja Pyykkösen yhdessä kirjoittaman mainion tutkimuspamfletin *Vähän liikkuvat juoksuuttavat päättäjiä ja tutkijoita* käsitteistöä sen omassa liikuntapoliittisessa kontekstissaan (Rovio & Pyykkönen 2011). Yritin ymmärtää kirjoittajien tavoitteita, käsitteitä ja osin varsin provokatiivisia ehdotuksiaankin niin kuin tutkijan tuleekin eli argumentoin paneutuen aiheeseen todella vakavasti. Ruusuja tuli paljon, mutta vähän toki risujakin. Mielestäni vein keskustelua erittäin hyvin eteenpäin. (ks. Tiihonen 2014, 135-141)

Odotukseni asiantuntijoiden välisestä vastavuoroisesta ja hedelmällisestä vuoropuhelusta eivät kuitenkaan tuottaneet tulosta. Pyykkönen siteerasi tekemääni julkaisua artikkelissaan yhden ainoan kerran, vaikka sisällöltään artikkeli olisi antanut erinomaiset edellytykset mielekkääseen vuoropuheluun.

Pyykkösen siteeraus ei osoittanut aivan samantavoista paneutumista omaan työhöni:”...

Liikuntatieteellisessä Seurassa työskenteli 1970-luvun alkuvuosina toimikunta liikunnan kattotermien yhtenäistämiseksi. Termi-toimikunnan raporttia ei koskaan julkaistu. Viimeisin yrittäjä on liikuntasosiologi Arto Tiihonen, jonka yli 200-sivuinen raportti (2014) on moneen suuntaan kurkottava pohdinta liikunnan

käsitteistä. Suositusten antamiseen ei Tiihonenkaan innostu, koska ne voivat ”johtaa käsitekehityksen kahlitsemiseen ja siten taantumaan”. (Pyykkönen 2014, 25)

Tämä ehkä puhuisi jo puolestaan, mutta kun tekstejä on tässä tottunut tulkitsemaan, niin tulkitsen sitten vielä tämänkin.

LTS:n arkistojen päällä istuva löytänee helposti julkaisemattomaksi jääneen työn, mutta sen liittäminen omaan työhöni tuntuu aika kaukaa ja ainakin aika katveesta haetulta. Tällaisella Pyykkösen käyttämällä introllahan yleensä kuvataan kyseisen työn tekijänkin intressiä luomalla konteksti, johon sijoittaa nykyinen työ. Vaikka kyseessä oli sektori- eli tilaustutkimus, jonka intressin opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntayksikkö oli määritellyt, niin en oikein jaksa uskoa, että heilläkään juuri tuo yli neljäkymmentä vuotta vanha ”hyllypaperi” oli ensimmäisenä mielessään.

”Viimeisin yrittäjä” viittaa tässä kuitenkin selkeästi minuun tekijänä, vaikka kyseessä oli siis OKM:n intressi, jonka tekijäksi olisi voinut valikoitua kuka tahansa hakijoista – siis myös LTS. Yrittäjällä voidaan toki ilmaista käänteisesti, että ”yritykseksi jäi tämäkin”, kuten tuo vanhakin paperi.

Epäonnistuneen ”yrittämisen” vaikutelmaa vahvistaa sekä ”moneen suuntaan kurkottava pohdinta” että väite ”Suositusten antamiseen ei Tiihonenkaan innostu”. Niitähän ei tosiaan ollut kuin reilu 14 sivua jokaisen luvun sisältäessä niitä. Suosituksiksi luokiteltaneen erittäin tiukoillakin kriteereillä seuraavat: ”Suositus koskien liikuntalaissa tarvittavia käsitteitä Liikuntalakia uudistavalle työryhmälle huhtikuussa 2013” (sivut 191-199) ja ”Suositus koskien liikuntakulttuurin käsitteistöpankkia” (sivut 199-201), jota suositusta myös valtion liikuntaneuvosto alkusanoissaan tuki.

Totta tietysti on, että suhtauduin julkaisussa ja jo hakemuksessa kriittisesti siihen, että jokin taho saisi tai edes voisi auktorisoida esimerkiksi liikuntakulttuurissa ja –politiikassa käytettävät käsitteet ikään kuin universaaliksi tai vaikkapa vain Suomessa käytettäväksi. En siis ilmoittautunut missään vaiheessa ”yrittäjäksi” Pyykkösen mainitsemaan tehtävään.

Omassa kontekstissaan Pyykkösen teksti on tietysti erittäinkin ymmärrettävä ja paljastava. Ongelma ei tietenkään ole LTS:n, Liikunta & Tiede –lehden tai Pyykkösen näkökulmasta ollenkaan sama kuin mikä itse tässä rakensin. Vain minähän saatoin rakentaa mielessäni tuon täysin epärealistisen odotuksen, jossa lähtökohtana oli toisen osapuolen halu vuorovaikutukseen ja kyky sen käymiseen.

Eihän sellaista voi kuin pyytää anteeksi.

jk. jos nyt joku kuitenkin on edelleen kiinnostunut käymään keskustelua aiheesta, niin alta löytyy lisäsytykkeitä ja tässä pdf:nä tiedetoimittajille tehty materiaali, jossa niitä kaivattuja käsitelmäärittelyjäkin on enemmän.

Julkaisut & artikkelit

Tiihonen, Arto (2015) Liikuntakulttuurin käsitteitä tiedetoimittajille. Julkaisu Suomen Tiedetoimittajat ry:lle. 17.2.2015.

Tiihonen, Arto (2015) Liikuntakulttuurin käsitteet muuttuvat. Liikunnan ammattilainen 1/2015, 24-25.

Tiihonen, Arto (2014) Liikuntakulttuurin käsitteet muuttuvat ja muuttavat. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2014:6, Helsinki.

(http://www.liikuntaneuvosto.fi/julkaisut/valtios_liikuntaneuvoston_julkaisusarja/liikuntakulttuurin_kasitteet_muuttuvat_ja_muuttavat.622.news).

Tiihonen, Arto (2013) Liikuntakulttuurin käsitteet muutoksessa. Liikunta & Tiede 50 (4) 60-65.

Esitykset

Tiihonen A (2013) Liikuntakulttuurin käsitteet muutoksessa. Näkökulmia liikuntakulttuurin ja –politiikan käsitteiden uusiin merkityksiin ja käyttöyhteyksiin. Liikunnan järjestöpäivät (OKM, Valo ry.), 23.9.2013. Esitys, Vierumäki.

Tiihonen A (2013) Liikuntakulttuurin käsitteet muutoksessa. Liikuntatieteen päivät, Jyväskylän yliopisto, 13.6.2013. Esitys. ([TIIHONENLTS130620132](#))

Blogit

Tiihonen A. 2015. Liikuntakulttuuri on yksi. (<http://www.miksiliikun.fi/2015/02/13/liikuntakulttuuri-on-yksi/>). Blogi sivulla www.miksiliikun.fi, 13.2. 2015.

Tiihonen A. 2015. Urheilu ja liikunta toimijakentässä. (<http://www.miksiliikun.fi/2015/02/12/urheilu-ja-liikunta-toimijakentassa/>). Blogi sivulla www.miksiliikun.fi, 12.2. 2015.

Tiihonen A. 2015. Liikunta on käsitteenä hyvä renki. (<http://www.miksiliikun.fi/2015/02/11/liikunta-on-kasitteena-hyva-renki/>). Blogi sivulla www.miksiliikun.fi, 11.2. 2015.

Tiihonen A. 2015. Ristipölytys liikuntamuotojen ja urheilulajien välillä. (<http://www.miksiliikun.fi/2015/02/10/ristipolytys-liikuntamuotojen-ja-urheilulajien-valilla/>). Blogi sivulla www.miksiliikun.fi, 10.2. 2015.

Tiihonen A. 2015. Urheilulajit liikuntana. (<http://www.miksiliikun.fi/2015/02/09/urheilulajit-liikuntana/>). Blogi sivulla www.miksiliikun.fi, 9.2. 2015.

Tiihonen A. 2015. Miten liikut, siten olet – vai oletko? (<http://www.miksiliikun.fi/2015/02/06/miten-liikut-siten-olet-vai-oletko/>). Blogi sivulla www.miksiliikun.fi, 6.2. 2015.

Tiihonen A. 2015. Sanomalehtikatsauksesta Some-katsaukseen. (<http://www.miksiliikun.fi/2015/01/26/sanomalehtikatsauksesta-some-katsaukseen/>). Blogi sivulla www.miksiliikun.fi, 26.1. 2015.

Tiihonen A. 2015. Kokemusten kirjo. (<http://omaliikunta.fi/asiantuntijat/kokemusten-kirjo>). Blogi Omaliikunta.fi –sivulla 26.1. 2015.

Tiihonen A. 2014. Liikuttaako – tohtori tulkitsee. (<http://omaliikunta.fi/asiantuntijat/liikuttaako-tohtori-tulkitsee>). Blogi Omaliikunta.fi –sivulla 12.12.2014.

Tiihonen A. 2014. Käsittämätöntä vai huonosti käsitteellistettyä (<http://www.miksiliikun.fi/2014/09/28/kasittamatonta-vai-huonosti-kasitteellistettya/>). Blogi sivulla www.miksiliikun.fi, 28.9.2014.

Tiihonen A. 2013. KesäQuussa käsitteitä uusix. Blogi sivulla (<http://www.miksiliikun.fi/?m=201306>) 11.6.2013.

Tiihonen A. 2012. Liikuntakulttuuri muuttuu (taas)... Blogi sivulla (<http://www.miksiliikun.fi/2012/09/21/liikuntakulttuuri-muuttuu-taas/>) 21.9.2012.

Aiheeseen liittyviä artikkeleita

Tiihonen, Arto (2014) Miten tästä eteenpäin hyvinvoinnin tiellä? Having, Loving, Being ja Experiencing, Meaning, Doing. Teoksessa Nieminen, A., Tarkiainen, A. & Vuorio, E. (toim.). 2014. Kokemustieto, hyvinvointi ja paikallisuus. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 177. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 228-246. (<http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522164353.pdf>).

Tiihonen, Arto (2014) Ikäpolvikäsitteitä ja yleisurheilijoiden ikäpolvikokemusten tulkintaa. Ikiliikkuja 1/2014, 18-20.

Tiihonen, Arto (2012) Kokemuksia, suorituksia, terveyttä – aktiivisen ikämiehen liikunnalla on monta moottoria. Liikunta & tiede 49 (5) 74-78.

Pirnes, Esa & Tiihonen, Arto (2011) Merkityksellisen ja kokemuksellisen (kansalais)toimijuuden pelikenttä. Yhteiskuntapolitiikka 76 (4), 436–448. (<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102867/pirnes.pdf?sequence=1>).

Tiihonen Arto & Pirnes Esa (2011) Maaseutuyhteisöllisyyden muutos ja tulevaisuuden näkymät - viitekehyksenä kulttuuri- ja liikuntaharrastukset. Teoksessa Kattilakoski M, Kilpeläinen A & Peltomäki P Yhteisöllisyydellä hyvinvointia ja palveluja maaseudulle. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 9/2011, Tampere. (http://www.maaseutupolitiikka.fi/files/2150/MMM_YTR_2012-WEB.pdf).

Pirnes Esa & Tiihonen Arto (2010) Hyvinvointia liikunnasta ja kulttuurista, Käsitteiden, kokemusten ja vastuiden uusia tulkintoja. Kasvatus & Aika 4(2) 2010, 203-235. (http://www.kasvatus-ja-aika.fi/site/?lan=1&page_id=275).